

УДК 378.633.848:37

Наталія Жорняк

ВПЛИВ ПОЛІКУЛЬТУРАЛІЗМУ НА ФОРМУВАННЯ КУРИКУЛУМУ У ВНЗ

Стратегічні завдання реформування системи освіти України, політика відкритості суспільства та науково-технічний прогрес потребують нового бачення можливостей поліпшення якості й організації підготовки кадрів. Відповідно актуальною стає потреба у розробленні нових підходів до організації процесу навчання з метою розкриття потенційних можливостей кожної особистості. Такі підходи в основному передбачають оптимальний вибір цілей навчання і, відповідно, створення документа нового типу – курикулуму.

Проблему формування курикулуму досліджували такі вчені як М. Адлер, В. Гузеєв, В. Загвязинський, А. Келлі, Т. Кошманова, О. Матвієнко, О. Караманов, О. Жижко та ін.

Мета даної статті – визначити вплив полікультуралізму на курикулум; предмет – формування курикулуму у ВНЗ.

У науково-педагогічних джерелах існує багато визначень поняття “курикулум”. Базуючись на працях українських учених, О. Жижко подає таке розуміння цього терміну: курикулум включає в себе такі аспекти, як навчальна програма, навчальний план, визначення мети, завдань, змісту навчання, управління навчальним процесом на різних рівнях [1, с. 8].

Курикулум професійної підготовки має відповідати вимогам процесів модернізації вищої освіти та галузі, для якої готують фахівців.

Університетський курикулум розуміється як культурно-політичний та історично зумовлений проект планіфікації та розвитку навчального процесу, що впливає на альтернативну трансформацію суспільства; це є інституційна пропозиція освітньої політики, що синтезує в собі знання, цінності, переконання, традиції та звички й інтегрує інтереси різних соціальних груп, закладів та організацій, які належать до певної професійної галузі [1, с. 12].

Курикулум не можна ототожнювати лише з навчальною програмою, оскільки він містить багато компонентів, що визначають нові взаємовідносини між тими, хто навчає і хто вчиться; співвідношення нових методичних принципів із відповідним навчальним матеріалом; сучасні моделі та засоби навчання; систему і принципи контролю й оцінки, чітке визначення цілей навчання [2, с. 2].

В останні десятиліття концепція курикулуму еволюціонувала. На думку С. Клепко, цей термін в основному використовують для позначення існуючого договору між суспільством, державою і фахівцями в галузі освіти щодо курсів навчання, які учні, студенти повинні пройти, він визначає основи й елементи кожного курсу, їхню послідовність і кількість часу, що відводиться для оволодіння ними, враховує особливості навчальних закладів і процесу навчання, точку зору стосовно методів і ресурсів для викладання і навчання (тобто підручників і технологій), оцінювання і профіль викладачів [3, с. 10].

Курикулум давно став не лише продуктом технічного процесу, тобто документом, підготовленим експертами, виходячи з сучасного рівня дисциплінарних, педагогічних, дидактичних і галузевих знань. Усе більше теоретики освіти визнають політичний [2, с. 8] аспект курикулуму – той факт, що курикулум є полем ідеологічної й політичної боротьби, що має місце в кожному суспільстві з метою надання певного сенсу навчанню. У такий спосіб визнається, що його сенс повинен створюватися не лише експертами відповідно до професійних критеріїв, але також за посередництвом складних політичних, соціальних і культурних процесів.

Саме своїм політичним аспектом курикулум тісно пов'язаний із полікультуралізмом в освіті. Полікультурна освіта є широким поняттям, що охоплює питання диверситивності та рівності. За Дж. Бенксом, полікультурна освіта означає, як мінімум три речі: освітня концепція, освітня реформа й освітній процес [4, с. 25]. Дж. Бенкс наголошує на трьох критичних факторах, які роблять полікультурну освіту необхідною: 1. Етнічний плюралізм є зростаючою соціальною реальністю, яка впливає на молодь. 2. Тим чи іншим чином індивіди засвоюють переконання та ставлення, іноді неправильні, про етнічні та культурні групи. 3. Ці переконання часто забезпечують негативну перспективу іншості й таким чином обмежують можливості членам різних груп [4, с. 51].

Філософську основу полікультурної освітньої моделі становлять чотири основні цінності: сприйняття та поцінування культурної різноманітності, повага людської гідності й універсальних людських прав, відповідальність перед людською спільнотою, шанобливе ставлення до землі [6, с. 9].

Американський учений і педагог С. Хінтон пропонує такі завдання полікультурного курикулуму: розвивати різнопланові історичні перспективи, тобто розглядати історичні події не тільки з точки зору домінуючої етнічної чи будь-якої іншої групи; наголошувати на культурному усвідомленні, тобто тлумаченні смислових вербальних і невербальних видів спілкування, таких як розуміння диверситивних ідей і звичаїв різних спі-

льнот по всьому світу; розвивати міжкультурні компетентності, тобто тлумачення смислових та несмислових вербальних і невербальних видів комунікації; боротися з расизмом, сексизмом та іншими формами упереджень та утискань, тобто призвичаювати до антирасистських, антисексистських типів поведінки, які б базувалися на історичному та сучасному індивідуальному, національному та міжнаціональному досвіді; підвищувати розуміння стану планети та глобальної динаміки, тобто знання про взаємозв'язки екосистеми і того, як наслідки дій в одній країні впливають на якість життя в іншій; вибудовувати навички соціальних дій, тобто розвивати ставлення і дії, які допоможуть розв'язати основні проблеми, що загрожують майбутньому планети та добробуту людства [5, с. 6].

Розглядаючи питання диверситивності у вищій освіті в широкому сенсі, американська дослідниця Ф. Обіакор пропонує п'ять кроків для впровадження полікультурної освіти в університетські курикулуми:

1. Університети повинні використовувати різні форми та методи оцінювання при наборі, навчанні та присвоєнні кваліфікаційного рівня студентам. Слід покладатися не лише на стандартні тести, бо вони ненадійно передбачувані у виявленні успішності.

2. Університети повинні набирати компетентних студентів незалежно від їхнього походження та відмовитися від ментальності частковості.

3. Викладачі повинні використовувати культурно чутливі види пояснень, до яких входять словесна взаємодія, нетрадиційне мислення, використання діалекту, приклади та завдання з життя, спільне навчання, грамотний поділ на групи й уважне навчання.

4. Місцеві спільноти повинні бути також задіяні, а вклад усіх груп спільноти має бути визнаним.

5. Університети повинні змінюватись, а їхні стандарти повинні відповідати з потреб університетських спільнот. Впровадження полікультурної освіти не повинно бути нав'язливим щодо закладу, заклад повинен взяти відповідальність [6, с. 71-73].

Саме застосування полікультурної концепції освіти щодо формування курикулуму і створює передумови для курикулуму з глобальними перспективами.

Серед причин глобалізування курикулуму Б. Торн виокремлює багатообіцяючі робочі місця, пов'язані зі співпрацею з іншими країнами та зміною етнічного і соціального складу студентів [7, с. 5]. Вона виділяє ряд переваг як для навчання, так і для викладання від курикулуму з глобальними перспективами. Для студентів це можливість здобути знання, розуміння та повагу до людей різного культурного походження; навчитися цінувати культуру

інших, пізнаючи один з одним музику, мистецтво, звичаї, ігри, їжу та звички; покращити комунікативні навички, спілкуючись із першоджерелами; вивчати життєписи людей із різних країн, які зробили свій внесок у розвиток світової спільноти; здобути ширші можливості роботи у міжнародних компаніях; використовувати творчі навички та навички критичного мислення; краще розуміти себе як особистість, як члена людської раси та свої обов'язки як громадянина; краще розуміти можливості, які надасть майбутня робота та її вимоги. Для викладачів, у свою чергу, це втілення ідей, як допомогти пов'язати студентське життя з аудиторією; розробка стратегій допомоги студентам розвинути самооцінку і впевненість та навчити їх критичному і творчому мисленню; можливість створення крос-курукулумних проєктів; ідей, як допомогти студентам розуміти та цінувати людей із різних культур і при цьому не забувати, що як громадяни однієї країни, вони повинні жити і працювати заради спільного блага [7, с. 17-19].

Курикулум із глобальною перспективою – це модель навчання, яка виходить за межі національних кордонів і передбачає взаємозв'язок культурних, екологічних, економічних, політичних і технологічних систем. Ця перспектива сприяє виробленню полікультурної чутливості, що дає можливість людям більш чітко розуміти як власну відповідальність, так і свої можливості у сьогоденному світі.

1. *Жижко О. А.* Професійна підготовка учителів іноземних мов у вищих навчальних закладах Мексики : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України. — Київ, 2008. — 41 с.
2. *Караманов О. В.* Проблема співвідношення цілей очікуваних результатів уроку у процесі формування національного курикулуму / *О. В. Караманов* // Постметодика. — 2009. — № 1(85). — С. 2—7.
3. *Кленко С. Ф.* Український курикулум у європейському контексті і система оцінювання якості освіти / *С. Ф. Кленко* // Вісник ТІМО. — Харків, 2008. — № 2. — С. 8—17.
4. *Banks J.* Teaching Strategies for Ethnic Studies / *J. Banks*. — Boston, 1991. — 538 p.
5. *Hinton S.* Multicultural Education Online For Graduate teachers: Some Challenges / *S. Hinton* // Paper presented at the 51st Annual Conference of the Comparative and International Education Society. — Maryland. — February 25 – March 1, 2007. — 17 p.
6. *Marshall G.* Curriculum, Pedagogy and Teacher Ethos / *G. Marshall* // Pedagogy: Critical Approaches to Teaching Literature, Language, Composition and Culture. — Volume 1, Number 1. — Duke University Press, 2001. — P. 69—89.
7. *Thorne B. B.* Model for Infusing a Global Perspective into the Curriculum / *B. B. Thorne* // Paper presented at the annual meeting of the centre for critical thinking (August 1-4). — Texas, 1993. — 28 p.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2012

Н. Жорняк

**Влияние поликультурализма
на формирование курикулума в вузах**

Рассматриваются общие характеристики понятия “курикулум”, представлены подходы как отечественных, так и зарубежных ученых. Проанализировано взаимодействие поликультурализма в образовании с формированием курикулума в вузах и выделены основные черты и преимущества курикулума с глобальными перспективами для вузов.

Ключевые слова: поликультурное образование, курикулум, глобализация, диверситивность.

N. Zhornyak

**Influence of Polyculturalism on the Curriculum Formation
in Higher Educational Institutions**

The article deals with the general characteristics of the notion of “curriculum” and presents different approaches of both native and foreign scholars. The author analyses interconnection between polyculturalism in education and the curriculum formation in higher educational institutions; highlights main features and advantages of the global perspective curriculum for higher educational institutions.

Key words: polycultural education, curriculum, globalization, diversity.

Рецензент – кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник Н. О. Постригач